

ÉLŐ HONISMERET

Határtalanul

Beszélgetés Csete Örs programigazgatóval

A Mátyás templommal szemben álló épületben nagy átalakítások folynak. Sokan ismerhetjük a csodálatosan díszített belső tereket, hiszen színházi előadásokra, konferenciákra, kiállításokra jártunk ide – a jövőben ez lesz a Magyarság Háza. A Bethlen Gábor ZRT Határtalanul Programigazgatóságára ígk-szem. Csete Örsöt, a program megálmodóját és vezetőjét régóta ismerem – s bár az Apáczai Közalapítvány megszüntetése sok álmatlan éjszakát, csalódást okozott –, most is izzik körülötte a levegő, lelkesen mesél új programjokról.

– Megkérdeztem tőlem, mi az értelme annak, hogy a szomszédos országokba milliókért szervezünk osztálykirándulásokat a gyerekeknek? – kezdi beszámolóját Csete Örs. – Egyszerű a válasz: ezek a gyerekek viszik majd a hátukon 20–30 év múlva az országot, a nemzetet. Ott ülnek majd a parlamentben, ott lesznek egy pékségben, vagy a tanári katedra mögött és többségüknek ez lesz az egyetlen külföldi magyarsághoz kötődő élménye.

– *Évtizedekig azon siránkoztunk, hogy a hazai magyarok nagy részének fogalma sincs arról, hogy több millió honfitársa él a határainkon kívül. Csak azok tudták, akik közvetlen élményt kaptak egy-egy erdélyi, felvidéki úton. Kérem, ismertesse meg olvasóinkkal programjukat.*

– Mielőtt erre rátérnék, röviden szólnom kell az előzményekről. A közelmúltban elhunyt Berényi Dénes akadémikus volt az Apáczai Közalapítvány alapító elnöke, akinek tudása, szerénysége, becsületessége előtt most is fejet hajtok. Ő alakította ki azt a támogatási rendszert, melynek alapján 12 évig működött az alapítvány. A Közalapítvány forrásait pályázati úton kapta, évről évre a Munkaerőpiaci Alaphoz kellett pályáznunk, ahol szóban is elő kellett adnunk, miért kérünk a külföldi magyar oktatás támogatására pénzt. Egy ilyen tanácsülés után, kettőnkben merült fel a gondolat, hogy – azoknak a tanácsstagoknak a gyerekeit, akik mindig fanyalognak a pályázataink támogatásánál – beültetnénk egy autóbuszba és elvinnék egy határon túli kirándulásra: ottani magyar iskolába, szörvény temetőbe, omladozó románkori templomhoz, valamelyik magyar fejedelem sírjához, vagy éppen abba a faluba, amit a szlovák-ukrán határ vág ketté, ahol mindenki megértheti Trianont. A fiatalok hazatérve aztán bizonyára elmondanák a szüleiknek, miért fontos segíteni a külföldi magyar fiatalokat, a magyar nyelvű oktatást. Ez az ötletünk Berényi professzorral 2000 körül jutott eszünkbe, forrásokat is kerestünk, de az alapítvány keretei közt nem tudtuk megvalósítani. Néhány évvel később, 2005-ben készítettem el a „Magyariskola program” című oktatásfejlesztési tanulmányt, melyben kiemeltem, erősíteni kell Magyarországon a határon túliakkal való kapcsolatokat, hogy ne ismétlődjen meg az, ami 2004 decemberében történt. Ott írtam le, hogy minden magyarországi iskolást legalább egyszer el kell vinni a szomszédos országokba – állami forrásból, osztálykirándulás keretében. Publikáltam, konferenciákon ismertettem, teltek az évek, nem történt semmi.

2006 után a Gyurcsány-kormány az egész nemzetpolitikát átadta az SZDSZ-nek. Az Apáczai Közalapítványt teljesen kiszorították a határon túli támogatásokból, a mi munkaerő-piaci pénzünk pedig a létrejött Szülőföld Alap kapta meg. Nem adtuk fel: különböző pályázatokat készítettem, közülük az egyik arra irányult, hogy 6 ezer szakközépiskolást vigyünk el kirándulni magyarok lakta területekre – és láss csodát, 2008 decemberében, politikai ellenszélben, nyertem! A munkát a tervezéssel kezdtem: felvettem két szociológust, akikkel több száz iskolát kérdőíveztünk, majd mélyinterjúkat készítettünk félszáz igazgatóval, s az így összegyűjtött anyagot leírtuk, elemeztük, és ezzel az előzetes tudással, ennek alapján terveztük meg a projektet. Egy éves előkészítést követően 2009 novemberében hirdettünk pályázatot, és 2010 májusában indultak a kirándulások. Néhány héttel azelőtt, mielőtt június elején a polgári kormány – programmá tette a nemzeti összetartozást, amely egy nagy eszme, nagy gondolat! Amikor erről döntött a parlament, találkoztam Pokorni Zoltánnal, aki tudott a programunkról és támogatásáról biztosított. A saját fia példáját említette, aki iskolai kiránduláson volt Arad környékén, ahol az

ottani gyerekekkel buszmegállót készítettek, és azóta is erről lelkendezik. Pokorni Zoltán vetette fel, hogy parlamenti határozat szülessen arról, hogy június 4-e a Nemzeti Összetartozás Napja emléknap legyen a közoktatásban, valamint hogy minden iskolás jusson el külhoni kirándulásra. Felkért a határozati javaslat kidolgozására, amihez én még hozzátettem egy elemet: legyen egy olyan hely Budapesten, ahol a külhoni magyarok találkozhatnak a magyarországiakkal, illetve a magyarországiak a külhoni magyarsággal – így került be ebbe a 101/2010. számon, októberben nagy többséggel elfogadott országgyűlési határozatba a Magyarság Háza is.

– *Mi történt azután, hogy az Apáczai Alapítvány a megnyert pályázati pénzből több ezer diák utaztatását befejezte? Tudom, hogy mindent megtett a szervezet megmaradásáért.*

– Nem sikerült megmentenem az alapítványt. Hat és félmilliárd forintot fordítottunk külhoni oktatásügyre botrányok nélkül, évekig ellenszélben, szép csendben. A megszüntetésnek nem volt szakmai oka, 12 év sikeres munka után, féléves vergődés következett, majd a Bethlen Gábor ZRT vette át a Határtalanul programot. Ha valakit érdekel, mit tettünk a 12 év alatt, gépelje be a közalapítvány nevét a keresőbe – hatvanezer találatra lesz.

Talán érdemesebb a jelenről beszélni: a „Határtalanul” program keretében többségükben hetedikes diákokat viszünk kirándulni, akiknek még van egy évük addig, amíg az iskolában a Párizs környéki békeszerződésekről tanulnak. Tavasszal kéttucatnyi magyarországi iskolában jártam projektlátogatáson, mindenütt az derült ki, a gyerekek 2/3-a még nem járt külföldön, 90 százalékuk pedig nem járt korábban a szomszédos országok magyarok lakta területein. A legtöbb gyerek első külhoni élménye, egyben első külföldi útja is. Egy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei iskolaigazgató mondta, hogy nagyon sok gyereknek ez egyúttal az utolsó külföldi útja is, mert olyan családokból, környezetből jönnek. A program nemcsak ahhoz járul hozzá, hogy a gyerekek megtapasztalják, hogy a szomszédban is vannak magyarul beszélő gyerekek, hanem átkelve a határon láthatják a másfajta életet, szokásokat. És 800 kilométer után, a buszból kiszállva ráadásul magyar fiatalokkal találkoznak, akikkel egy a nyelvük, tudják ki volt Petőfi! A diákok útinaplóikban megható beszámolókat írnak, egy kalocsai osztály Székelykeresztúron focizott az ottani sráccal, az egyik fiú így kommentálta: „vesztettünk, de se baj, mert így is a magyarok győztek!” Ha egy kirándulásból ennyi marad meg az osztály tudatában, akkor már megérte, mert ezek a gyerekek megtapasztalják, hogy ott vagyunk mindenütt a Kárpát-medencében! Gyönyörű tájaink vannak (a Hargita, a Vereckei-hágó, Kassa környéke), amelyek igenis a mieink is, akik itt élünk az Alföldön, vagy a Duna mentén. Fontosnak tartom a külhoni magyar gyerekekkel kialakuló kapcsolatokat, barátságokat – ma már létezik villámposta, facebook, könnyű a levelezés, a kapcsolat-tartás. Ilyen magyar-magyar fiatalok közötti kapcsolatokkal lehet befoltozni azt, amit Trianon széttépett. Ha majd ezeknek a kapcsolatoknak milliói hálózák be a Kárpát-medencét, akkor magunk mögött hagyjuk Trianont.

– *Turisztikai utakon valóban nem nagyon alakulnak tartós emberi kapcsolatok. Ahogy itt nézegetem a gyerekek útinaplóit, feltűnik, hogy a kirándulások mellett közös munkában is részt vesznek – ez érdekes új elem. Hallhatnánk konkrét példákat erről?*

– Olyan sok van, hogy nehéz kiragadni egyet-kettőt – válaszolja Csete Örs lelkesen, miközben mutatja a fotókat, rajzokat. – A közös munkából lesznek tartós emberi kapcsolatok, hiszen „te fogod, én fűrom, ő köti stb.”, vagyis a munka által jobban megismerjük egymást. Barátságok, olykor szerelmek alakulhatnak. Ezt felismerve hirdetjük meg a középiskoláknak az „együttműködés programját”. Azt finanszírozzuk, hogy a magyarországi diákok felkeressenek egy határon túli magyar oktatási intézményt, majd a külhoni diákok viszonozzák Magyarországon a látogatást, és a két találkozás alatt készítsenek közösen egy olyan tárgyat vagy szellemi terméket, amely a tanulmányaikhoz kapcsolódik. Szakközépiskolásoknál ez aránylag kézenfekvő: például a dabasi szakközépiskolások kimentek Szabadkára, és az ottani magyar tannyelvű szakiskolában a dabasi kőműves és burkoló fiúk az ottani magyar szakmunkástanulókkal egy dísz-kutat építettek, amelyet előzőleg interneten terveztek meg. A kőműves fiúk felépítették az iskola udvarán, a burkolók kivágták a csempéket, a szabadkai vízvezeték-szerelő fiúk pedig bevezették a vizet, a csempemintát közösen felragasztották, s a végén megnyitották a csapot. Délelőttönként ezzel foglalkoztak, délután Szabadka és a palicsi tó felfedezésére indultak, esténként buliztak.

Másik példa: a győri Zeneművészeti Szakközépiskola diákjai Kárpátaljára utaztak és egy ottani zenei szakiskola magyar szekciójával, egy neves hegedűművész vezetésével mesterkurzust tartottak. Egy hetes tanulás után közösen elő is adták a megtanult zeneművet.

Gyakran előfordul, hogy a másik iskolában létrehoznak egy olyan berendezést, amit ott használni tudnak. Hódmezővásárhelyen, az iskola udvarán láttam például egy gyümölcs- aszalót, melyet a székképföldi szakközépiskolás diákok készítettek.

Voltak diákjaink Dél-Erdélyben, Magyarigenben, a tudós Bod Péter falujában, ahol egy csodálatos református templom van (és ahol a lelkéssel együtt már csak 7–8 magyar él), és végigkísérhetjük az utazásról készült videón, ahogy kigazolták a félig-meddig elhagyott magyar temetőt, s a lelkéssel együtt bejárták a vidéket. A beszámolóban az egyik fiú azt írta, hogy neki a külhoni utazásból a temető megtisztítása jelentette a legtöbbet.

Egy másik iskola filmjében az utazás előtt megkérdezték a tanárok a budapesti és sepsiszentgyörgyi szakközépiskolásokat, milyen elképzeléssel, várakozással indulnak útnak, majd egy hétig együtt dolgoztak a gyerekek, s a végén újra feltették nekik a kérdést. Kiderült, hogy a látogatás végére teljesen eltűntek a korábban nagyon is létező előítéletek. Minden kirándulásról készül egy kisfilm, amit a YouTube-n, a *Határtalanul* csatornán meg lehet nézni – eddig 177 háromperces video került fel. Ma-holnap negyvenezer körül van azoknak a száma, akik ezeket a filmeckéket megnézték; az iskolák készítik, és az elszámoláshoz benyújtják. A www.hatartalanul.eu honlapon van egy térkép, erre minden utat felteszünk a főbb megállóhelyekkel, fotókkal, videókkal.

– Ismerve Csete Örsöt és lelkes csapatát, biztos vagyok abban, hogy már megvannak a jövőre vonatkozó terveik is.

– Természetesen! Most egy iskolai kirándulás keretében történik a kapcsolatfelvétel, élményszerzés, ám a mi fejünkben már egy olyan projekt rajzolódott ki, melynek több ága-boga van. Fontos lenne, hogy a tanárok képzésébe bekerüljön a külhoni gondolat, hiszen eddig ilyen jellegű tanártovábbképzés még nem volt. Más: a gyerekek között létrejönnek a kapcsolatok, de segíteni kell őket ezek fenntartásában. Ennek egyik felülete lehet a facebook, és gondolkozunk a fiatalok számára valami nagy, országos játékon, amivel megmozgathatjuk őket, és újabb tartalmat adhatunk a kapcsolataiknak.

Magyar történelmi emlékhelyek látogatására, gondozására is szeretnénk pályázatokat kiírni, például a Doberdóra, az Isonzóhoz. Tiszteletreméltó korábbi civil vállalkásokhoz hasonlóan, minden évben, egymást váltva, néhány osztály felkereshetné a magyar katonatemetőket, rendbe tehetné a hadisírokat, megújítaná a feliratokat. Biztos vagyok abban, hogy lelki értelemben ez sokaknak sokat jelentene. Haza-szeretetről lehet beszélni, de ez gyakorlat, hasznos cselekvés, átélhető élmény.

Tervezünk olyan programot is, amely a Kárpát-medencében minden évben – tábor formájában – egy épületnek vagy emlékhelynek a rendbetételére irányul. Olyan egyszerű munkákkal, amit a diákok is elvégezhetnek. Ha valaki részt vett egy ilyen közös munkában, a szíve biztos örökre ott marad egy kicsit. Aztán otthon elhangzana: „Papa, gyere, megmutatom mit csináltunk!” Magyarországon kb. egymillió háromszázezer közoktatásban tanuló diák néhány év alatti kiutaztatásával milliók gondolkodása tölthető fel ismerettel és tapasztalással a külhoni magyarságról. Ha ezek az elképzeléseink megvalósulnak, akkor megváltozhat Magyarországon a közgondolkodás: nem vagyunk egyedül, saját magunkkal vagyunk határosak, vagyis meghaladjuk Trianont!

Az interjút készítette: Zika Klára